

Juridik – vad innebär det?

Några viktiga juridiska begrepp

Juridik – vad innebär det?

Juridik handlar om **lagar och regler**.

Förutfattade meningar om juridik: Att juridik är svårt; att målet är att kunna lagtexten utantill; att juridik är helt teoretisk.

Juridik definieras som ”**Läran om rättsreglerna och hur dessa tolkas och tillämpas**”.

En **problemlösningsmetod**: En metod som visar oss hur vi ska hitta lösningar på juridiska problem.

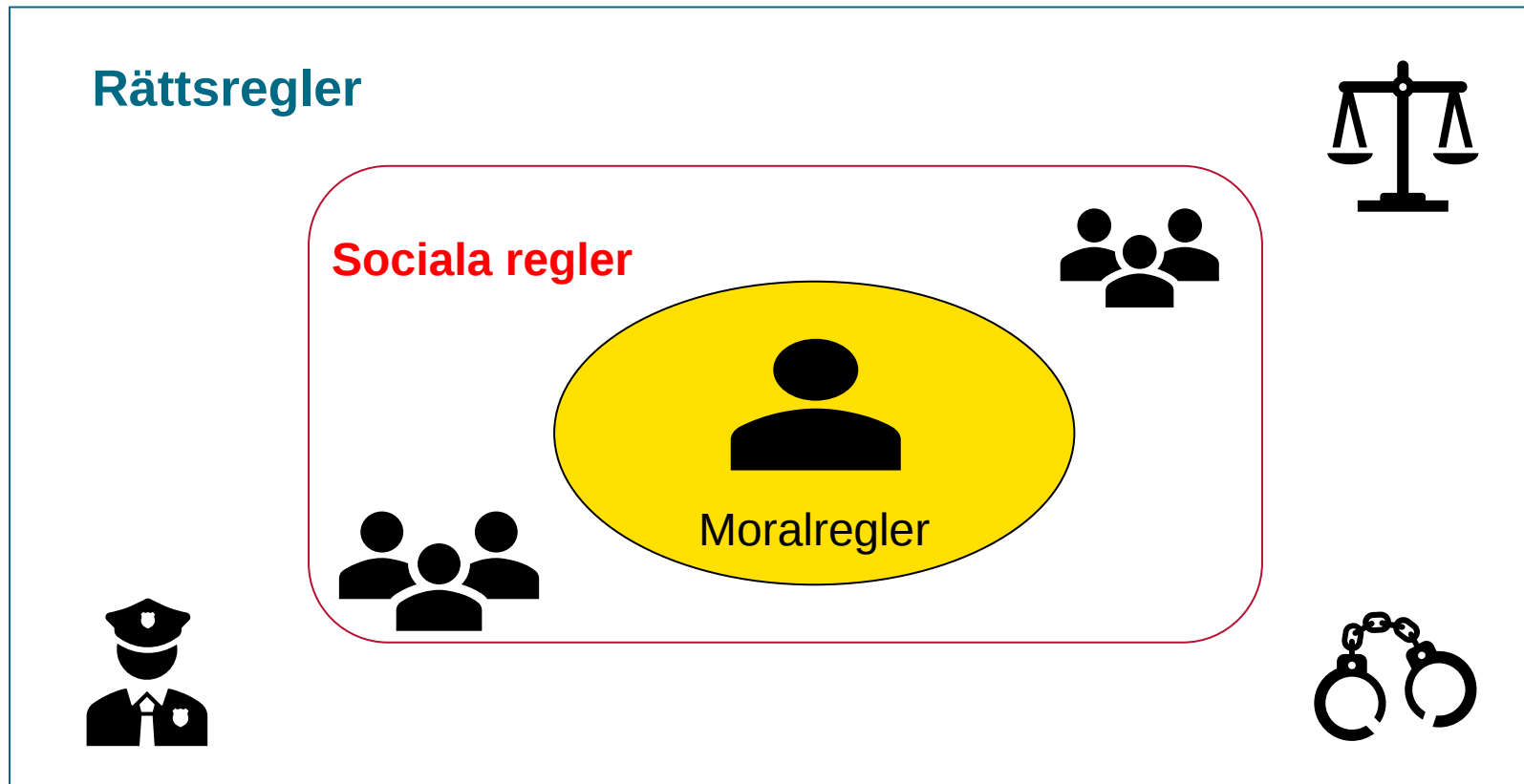
Ex på juridiska problem:

- *När får en polis gripa någon?*
- *Vilket brott begår den som med avsikt förstör eller skadar andras egendom?*

Det handlar om att lära sig att hitta rätt i lagen och om att tolka lagen för att sedan tillämpa tolkningen för att lösa ett juridiskt problem.

Rättsregler och andra regler

Rättsregler?

- ❖ En **generell** regel
- ❖ Har **antagits på ett i förväg bestämt och formaliserat sätt av ett angivet organ**, t ex regering eller riksdag (lagstiftningsprocess).
- ❖ Skulle inte rättsregel följas finns det en **i förväg bestämd sanktion/påföljd** för överträdelsen.

Rättsreglernas innehåll stämmer till stor del överens med det som människor i allmänhet uppfattar som moraliskt riktigt.

Rättssystemet: består av rättsregler- ”gällande rätt”- som återfinns nedskrivna i lagar och förordningar. Reglerna ska förhålla sig till varandra och stå i visst bestämt samband med övriga regler i systemet. Den s.k. ***gällande rätten***.

Vad är rättsreglernas syfte/funktion?

- Politiska styrinstrument: styra enskildas handlande och beteenden på det sätt lagstiftaren önskar.

D.v.s. få medborgarna i samhället att anpassa sina handlingar och beteenden på det sätt lagstiftaren önskar.

Ex. Alkohollagen: av folkhälsoskäl vill staten genom en lag styra medborgarnas beteende gällande alkohol

- Agera konflikthanterare

- **Förebyggande**: klara och entydiga regler hjälper att förebygga konflikter eftersom medborgarna vet vad som gäller.
- **Hantera oenigheter** vid tolkningen av kontrakt och avtal, vid skilsmässor, bodelning och arv eller arbetstvister och även kränkningar på grund av brott.

- Social skyddsnät: Styr hela samhällskonstruktionen och dess utveckling på ett mera strukturellt och övergripande sätt.

Övningsfrågor;

- Vad är juridik? Förklara begreppet
- Ge ett exempel på en moralregel , en socialregel och en rättsregel.
- Vad är en rättsregel och vad är det som skiljer en rättsregel från andra regler i samhället?

Varför ska man läsa juridik på en militär polisutbildning?

- Utveckla en förmåga att lösa juridiska problem genom att hitta rätt i lagen, kunna tolka och tillämpa lagtext/regler för att kunna ta beslut som grundar sig i rättsreglerna

LEGALITETSPRINCIPEN

Legalitetsprincipen

” Den offentliga makten utövas under lagarna”
(1 kap. 1 § 3 st regeringsformen, RF)

***Myndighetsutövning;** Beslut och andra åtgärder som en myndighet vidtar gentemot en enskild - innebär en befogenhet att bestämma om förmån, rättighet, skyldighet, disciplinär bestraffning eller liknande för den enskilde. Den enskilda befinner sig i en beroendeställning i förhållande till det allmänna.*

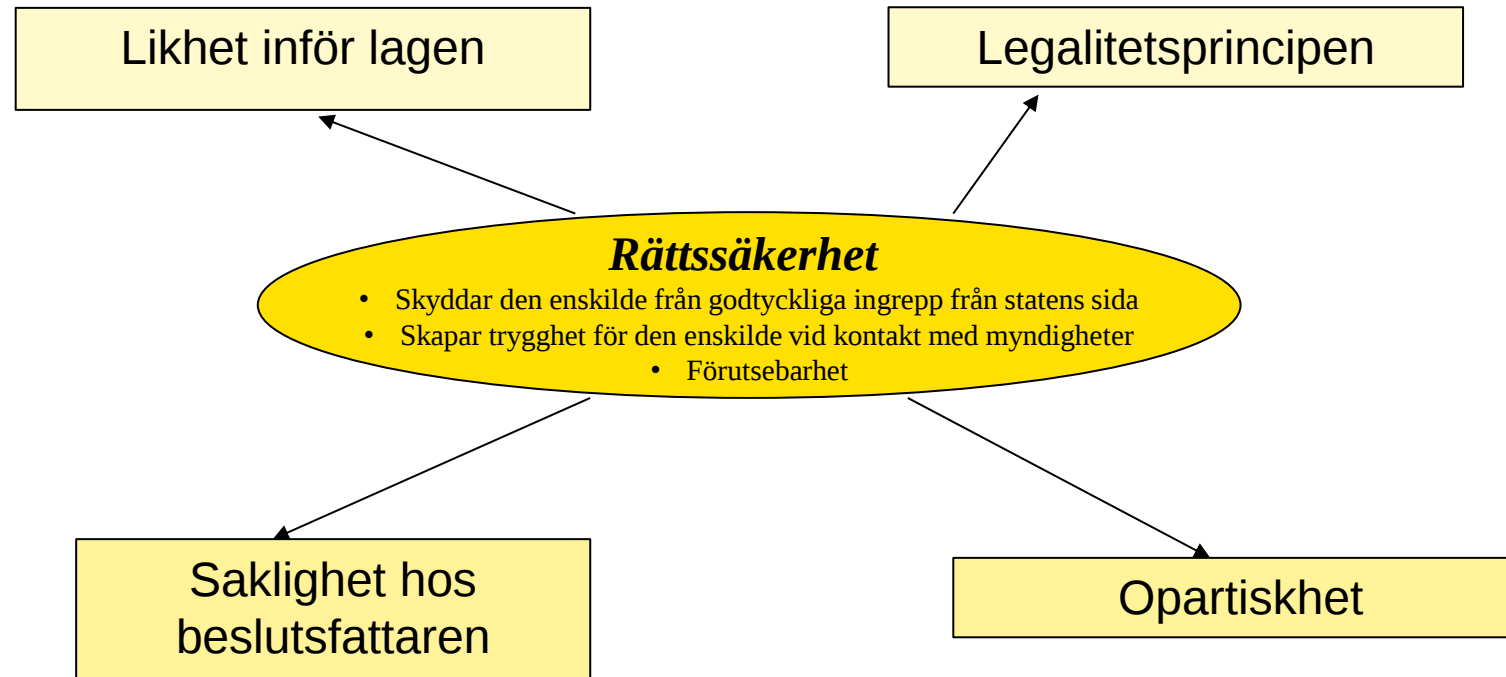
” Brott är en gärning som är beskriven i denna balk eller i annan lag eller författning och för vilken straff som sägs nedan är föreskrivet ”
(1 kap 1 § Brottsbalken)

Inget brott utan lag – inget straff utan lag

- Förbud mot retroaktiv lagstiftning 2 kap 10 § RF

Relationen mellan individ och myndigheter

Hur hittar man rätt bestämmelse i lagen?

Lagarna kan indelas i tre typer:

- Grundlagar
- Balkar
- Övriga lagar och förordningar (bihang).

Lagböcker och andra författningssamlingar:

- Sveriges Rikes Lag, Norstedts
- Svensk Lag, Iustus
- Författningssamling i polisrätt, Norstedts

Lagar och förordningar finns också på Internet, t. ex. via:

- Riksdagens hemsida
- svenskförfattningssamling.se (SFS)
- Databasen JUNO (tillgång via universitetsbiblioteket)

Lagrum

I många sammanhang behöver man hänvisa till en viss del av lagen som rör en specifik fråga, vilket kallas **lagrum**.

Lagrum kan anges med kapitel-nummer, paragraf, stycke i paragrafen och punkter i stycket, t.ex.:

När får en polisman gripa?

- 24 kap. 7 § rättegångsbalken (1942:740)
- 24:7 RB

När kan man dömas för grovt våld eller hot mot tjänsteman?

- 17 kap. 1 § 2 stycket brottsbalken (1962:700)
- 17:1 2 st brb

När kan man kroppsbesiktiga en brottsmisstänkt person för utredning av dennes ålder?

- 28 kap. 12 § 1 stycket p. 3 rättegångsbalken (1942:740)
- 28:12 1 st p. 3 RB

När ska en polisman rapportera ett brott?

- 9 § Polislagen (1984:387, PL)

Övning:

Ange lagrum där man hittar följande information;

I brottsbalken (Brb):

- Brottet grovt rån
- Brottet bedrägeri

8 kap. 6 § BrB eller 8:6 Brb

9 kap. 1 § BrB eller 9:1 BrB

I rättegångsbalken (RB):

- När en förundersökning ska inledas

23 kap. 1 § RB eller 23:1 RB

I Regeringsformen (RF):

- Förbud mot dödsstraff

2 kap. 4 § RF eller 2:4 RF

Rättsreglernas uppbyggnad

Rättsfakta och rättsföljd:

Rättsfakta: de faktiska omständigheter som föreligger i fallet och som har juridisk relevans.

Rättsföljd: de konsekvenser som inträffar om vissa rättsfakta är uppfyllda.

Exempel;

3 kap 7 § 1 st brottsbalken

Den som av oaktsamhet orsakar annans död (rättsfaktum), **döms för vållande till annans död till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.** (rättsföljd).

13 kap 1 § brottsbalken

Om någon anlägger brand, som innebär fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom, (rättsfaktum) **döms för mordbrand till fängelse, lägst två och högst åtta år** (rättsföljd)

Övningar;

Ange vad som är **rättsfakta** resp. **rättsföljd** i följande bestämmelse:

1. ”Den som innehar alkoholdrycker eller alkoholdrycksliknande preparat i syfte att olovligen sälja dem döms för olovligt innehav av alkohol till böter eller fängelse i högst två år” (11 kap 6 § Alkohollagen)

Rättsfakta: Den som innehar alkoholdrycker eller alkoholdrycksliknande preparat i syfte att olovligen sälja dem

Rättsföljd: döms för olovligt innehav av alkohol till böter eller fängelse i högst två år

2. Den som olovligen tager vad annan tillhör med uppsåt att tillägna sig det, dömes, om tillgreppet innebär skada, för stöld till fängelse i högst två år. (8 kap 1 § BrB)

Rättsfakta: Den som olovligen tager vad annan tillhör med uppsåt att tillägna sig det, om tillgreppet innebär skada

Rättsföljd: dömes för stöld till fängelse i högst två år

Rekvisit = förutsättningar/villkor/krav för att en rättsregel ska vara tillämplig

Rättsfaktum består av ett antal **rekvisit** (förutsättningar/krav/villkor) som alla måste vara uppfyllda för att rättsfaktum ska föreligga och en rättsföljd ska kunna inträda.

a. Ibland måste **samtliga rekvisit** vara uppfyllda för att bestämmelsen skall gälla.

Exempel;

3 kap 1 § brottsbalken

Den som berövar annan livet, (rättsfakta) döms för mord till fängelse på viss tid, lägst tio och högst arton år, eller på livstid. (rättsföljd)

Det finns **två** rekvisit:

1. att någon bli berövad livet;
2. den som blir berövad livet ska vara någon annan än den som utför gärningen.

Rekvisit 1 + Rekvisit 2 = den som utfört gärningen ska dömas för mord till viss påföljd.

b. Det kan finnas olika rekvisit ([alternativa](#)) angivna i lagtexten och minst ett måste vara uppfyllt.

Exempel;

3 kap 5 § brottsbalken

Den som tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, (rättsfakta) döms för misshandel till fängelse i högst två år. (rättsföljd)

Rekvisit

R1 Tillfogar annan person

R2 a) kroppsskada

b) Sjukdom

c) smärta

d) försätter i vanmakt eller något annat sådant tillstånd

Övningar;

15 kap 1 § BrB

Den som, efter att han eller hon har avlagt en ed som är föreskriven i lag, lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för mened till fängelse i högst fyra år.

12 kap 1 § Brb

Den som förstör eller skadar egendom till men för någon annans rätt till den döms för skadegörelse till fängelse i högst två år.

Vilka rekvisit identifierar du? Måste alla rekvisit vara uppfyllda för att rättsregeln skall vara tillämplig?

Övningar:

15 kap 1 § BrB

Den som, **efter att han eller hon har avlagt en ed** som är föreskriven i lag, lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för mened till fängelse i högst fyra år.

12 kap 1 § Brb

Den som förstör eller skadar egendom till men för någon annans rätt till den döms för skadegörelse till fängelse i högst två år.

Vilka rekvisit identifierar du? Måste alla rekvisit vara uppfyllda för att rättsregeln skall vara tillämplig?

Övningar:

15 kap 1 § BrB

Den som, **efter att han eller hon har avlagt en ed** som är föreskriven i lag, lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, döms för mened till fängelse i högst fyra år.

12 kap 1 § Brb

Den som **förstör eller skadar egendom** till **men** för någon annans rätt till den döms för skadegörelse till fängelse i högst två år.

Vilka rekvisit identifierar du? Måste alla rekvisit vara uppfyllda för att rättsregeln skall vara tillämplig?

*Rekvisit kan delas i: **objektiva**- och subjektiva rekvisit*

- **Objektiva rekvisit**: konkreta, faktiska omständigheter som skall vara uppfyllda för att en rättsföljd skall kunna inträda.

Ex: att någon bli berövad livet; den som bli berövad livet ska vara någon annan än den som utför gärningen.

De objektiva rekvisiten är de rekvisit vi har plockat ut från bestämmelserna, det som rent faktiskt och konkret måste vara uppfyllda för att bestämmelsen ska vara tillämplig.

Det som beskrivs i rättsfaktumet! Som vi kan utläsa direkt från bestämmelsen.

Vad har hänt?

Rekvisit kan delas i: forts,

- **Subjektiva rekvisit:** avser gärningsmannens inställning eller motiv till handlingen. De ”inre” förutsättningar för att ett brott ska vara begånget.

Varför det här händer?

Ex: berövades den andra personen livet p.g.a. gärningsmannens oaktsamhet eller vad det gärningsmannens avsikt/mål att beröva den andre personen livet.

Hur vet vad som krävs kring de subjektiva rekvisiten?

Om det måste vara så att gm begått gärningen uppsåtligen för att gärningen ska vara ett brott eller om det är tillräckligt att gm varit oaktsam för att det ska vara ett brott?

Uppsåt eller oaktsamhet?

Utgångspunkten i BrB: *en gärning ska bara anses som ett brott om den har begåtts uppsåtligen*

1 kap. 2 § i BrB.

- **Uppsåt** (dolus): De flesta brott kräver uppsåt. Att handlingen begås med ”vett och vilja”.
- **Oaktsamhet** (culpa): handlingen begås av vårdslöshet eller slarv.

Övningar; Vilka subjektiva rekvisit gäller för följande brott?

1. Den som av oaktsamhet orsakar annans död, döms för **vållande till annans död** till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

3 kap. 7 § 1 st. BrB

2. Om någon anlägger brand, som innebär fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom, döms för **mordbrand** till fängelse, lägst två och högst åtta år.

13 kap. 1 § BrB.

3. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning genom handling eller underlåtenhet åsidosätter vad som gäller för uppgiften skall dömas för **tjänstefel** till böter eller fängelse i högst två år

20 kap. 1 § BrB

Vilka subjektiva rekvisit gäller för följande brott?

1. Den som av **oaktsamhet** orsakar annans död, döms för **vållande till annans död** till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

3 kap. 7 § 1 st. BrB

2. Om någon anlägger brand, som innebär fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom, döms för **mordbrand** till fängelse, lägst två och högst åtta år.

13 kap. 1 § BrB.

3. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning genom handling eller underlåtenhet åsidosätter vad som gäller för uppgiften skall dömas för **tjänstefel** till böter eller fängelse i högst två år

20 kap. 1 § BrB

Vilka subjektiva rekvisit gäller för följande brott?

1. Den som av **oaktsamhet** orsakar annans död, döms för ***vållande till annans död*** till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

3 kap. 7 § 1 st. BrB

2. Om någon anlägger brand, som innebär fara för annans liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom, döms för ***mordbrand*** till fängelse, lägst två och högst åtta år.

13 kap. 1 § BrB.

3. Den som **uppsåtligen eller av oaktsamhet** vid myndighetsutövning genom handling eller underlåtenhet åsidosätter vad som gäller för uppgiften skall dömas för ***tjänstefel*** till böter eller fängelse i högst två år

20 kap. 1 § BrB

Lnu.se